

KAMAN CEVİZ ÇEŞİDİNE İSMİNİ VEREN KIRŞEHİR İLİ KAMAN İLÇESİ'NDE CEVİZ YETİŞTİRİCİLİĞİ VE CEVİZ ÜRETİM FAALİYETLERİ

Nuray KIZILASLAN¹

Savaş ERDEMİR¹

ÖZET

Çok geniş, bir kullanım alanına sahip olan ceviz meyveleri, bileşiminde insan sağlığı üzerine olumlu etkileri olan birçok besin ögesini barındırmaktadır. Ceviz yaklaşık %50 oranında meyve verimine sahip olup, iç kısmının içerdiği besin ögeleri ve yüksek enerji değeri ile sağlıklı bir diyetin bir parçası olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Cevizin bu yöndeki etkisi bileşiminde bulunan mineral maddeler, vitaminler, antioksidanlar ve doymamış yağ asitlerinden kaynaklanmaktadır.

Kaman konumu itibarıyla İç Anadolu kara iklimi hâkimdir. Bölge iklim yapısı ve verimli toprakları nedeniyle özellikle meyve türlerinin yetiştiriciliği açısından oldukça elverişlidir. Ceviz bölge halkının ekonomik hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden bölgede ceviz yetiştiriciliği giderek daha da artan bir öneme sahip olmaktadır. Elde edilen bulgular ışığında gerek araştırma bölgesi ve gerekse Türkiye ceviz yetiştiriciliğinin iyileştirilebilmesi ve geliştirilebilmesi konusunda alınabilecek önlemler tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmada; Kırşehir İli Kaman İlçesindeki ceviz üretim ve pazarlama yapısının incelenmesi ve karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri getirilmesi amacıyla yapılmıştır. Kaman ilçesinde kapama bahçede ceviz yetiştiriciliği yapan 109 işletme ile tam sayım yöntemiyle anket yapılarak birincil veriler toplanmıştır. Anketler 2016 yılı Mayıs ve Haziran aylarında çiftçilerle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Toplanan verilerin analizinde yüzde (%), frekans (f) hesaplamaları ile ki-kare testinden yararlanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, 4 işletmenin tarımsal gelirinin olmadığı, 11 işletmenin ceviz üretiminden gelirinin olmadığı, 9 işletmenin ise tarım dışı gelirinin olmadığı belirlenmiştir. Çalışmada, üreticilerin %24.9'nun iyi gelir getirmesi nedeniyle ceviz üretimini seçtikleri, %13'nün ceviz üretiminin kolay olmasından dolayı tercih ettikleri, %33.6'sının cevizin pazarlama sorununun olmayışından dolayı tercih ettikleri, %27.9'nun ise Kaman cevizinin hem yurt içinde hem de yurt dışında geleneksel ve marka ürün haline gelmesi nedeniyle tercih ettikleri belirlenmiştir. İşletmelerin %94.9'u sattıkları cevizin bedelini peşin olarak almaktadır. İşletmelerin %79.8'sinin yerli çeşitleri, %20.2'sinin ise yabancı çeşitleri kullandıkları belirlenmiş olup yeni tesis edilen bahçelerde özellikle yabancı çeşitlerin tercih edildiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ceviz, ceviz yetiştiriciliği, ceviz bileşimi, pazarlama yapısı, Kaman

SUMMARY

Walnuts have been used widely and contain nutritive compounds with beneficial effects on human health. Walnut has 50% fruit yield and it is proved that the kernel is inevitable for a healthy diet because of the nutritional components and high energy level. These effects

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, TOKAT

are caused by the minerals, vitamins, antioxidants and unsaturated fatty acids in its composition.

Kaman according to its conditions, continental climate is prevailing in the region. The region is very suitable with its climate and fertile soils, especially for the production of fruits. Walnut is quite important to the economic life of the local people. Therefore walnut growing is gradually gaining importance. In the light of the research results, the measures towards the improvements of walnut production both in the research region and in Turkey as a whole were discussed and some suggestions were made.

This survey was carried out to determine the production and marketing situation of walnut production in Kaman district Tokat province and scope out the problems in doing this. There was a survey among all the 84 walnut producers and primary data was gained. The survey was carried out by face to face meeting with the producers July, 2013. Percentage (%), frequency accounting (f) and Ki-Square was used for the analysis of the survey. It is found 50 percent of the producers are aged below 58. It is observed Organic Fruit Producers Cooperation in the district contributed much to the producers. According to the data it is found the rate of soil analysis and insurance are highly low. The survey showed that 8 percent of the producers do not have agricultural income, 12 percent of the producers do not have non-agricultural income and 14 percent of the producers do not have an income from walnut production.

Keywords: Walnut, walnut production, walnut content, Kaman

GİRİŞ

Ceviz (*Juglans regia* L.), botanikte Dicotyledoneae sınıfı Juglandales takımı, Juglandaceae familyası ve *Juglans* cinsinde yer alır. *Juglans* cinsi içerisinde günümüzde özellikleri belirlenen 18 türden en önemlisi ve üstün meyve kalitesi ile ceviz denildiğinde ilk akla gelen, "Anadolu cevizi", "İran cevizi" ve "İngiliz cevizi" olarak da adlandırılan *J. regia*'dır [29].

Cevizin anavatanı, bazılarına göre İran'ın Ghilan bölgesi, bazılarına göre ise Çin'dir. Bunlara karşılık daha büyük bir çoğunluk ise cevizin anavatanı olarak çok daha geniş bir alanı göstermektedirler. Bunu savunan gruba göre ceviz Karpat dağlarından Türkiye, Irak, İran, Afganistan, Güney Rusya, Hindistan, Mançurya ve Kore'ye kadar uzanan geniş bir bölgenin doğal bitkisidir [29].

Ceviz ülkemizde doğal olarak yetişebilen, meyvesi aynı zamanda kerestesi, yaprağı ve yeşil kabukları değerlendirilebilen çok yönlü bir bitkidir. Türkiye ceviz (*Juglans regia* L.) bitkisinin anavatanı ülkelerinden biridir. Anadolu'daki ceviz ağacı varlığının ve üretiminin en az 3000 yıl öncesine dayandığı hatta dünyadaki diğer yetiştirme alanlarına buradan taşındığı bildirilmektedir [4, 13]. Ülkemizin birçok yöresinde ceviz ağaçları ulu olarak kabul edilmekte ve adına şenlikler düzenlenmektedir.

Ceviz uzun ömürlü bir bitki olup, ülkemizin her bölgesinde yetişebilmektedir. Diğer meyve çeşitlerinin tersine, asılama zorunluluğu olmaksızın meyve üretiminin gerçekleştirebilmesi, cevizin yaygın olarak yetiştirilen bir meyve olmasının başta gelen nedenidir. Ayrıca, kerestesinin değerli oluşu da Anadolu'da ceviz yetiştiriciliğinin yaygın oluşunda etken olmuştur.

Birçok ilimizde ceviz üretiminin olmasına rağmen Kaman, Şebinkarahisar, Niksar, Kemah, Erzincan, Göynük, Adilcevaz, Bitlis, Kahramanmaraş, Ermenek gibi belli bölgelerimiz cevizleriyle tanınmış bölgelerimizdir [18].

Kökeni itibarıyla dünyada büyük bir doğal yayılma alanına sahip olan Anadolu cevizi (*Juglans regia* L.) çeşitli göçler ve ticaret kervanları vasıtasıyla doğal yayılma alanı dışına da götürülmüş olup, bugün tropik bölgeler dışında hemen hemen dünyanın her yerinde yetiştiriciliği yapılan bir meyve türü durumundadır. Yakın bir geçmişe kadar ceviz yetiştiriciliğinde söz sahibi olarak Türkiye gelmekte, bunu Yunanistan, İtalya, Fransa gibi ülkeler takip etmekteydi. Fakat ceviz yetiştiriciliğine 1867'de cevizle başlayan ABD, bütün bu ülkeleri geride bırakarak ceviz yetiştiriciliğinde ve dış satımında en önemli ülke konumuna gelmiştir [29].

MATERYAL VE METOT

Kırşehir ili Kaman ilçesi ülkemizde ceviz denilince ilk akla gelen yerlerden biridir. Kaman cevizlerinin ülke çapında tanınması ve meşhur olması tesadüf değildir. Cevizleriyle tanınan ülkemizin birçok bölgesi varken bilinçli ve planlı tanıtım faaliyetleri Kaman ve cevizlerinin ülke çapında tanınmasını sağlamıştır.

Çalışmanın amacı Kırşehir ili Kaman ilçesinde Ceviz yetiştirme Faaliyetlerini inceleyerek Ceviz üretiminin ilçe ve Türkiye ekonomisi açısından önemi ve katkısını tespit etmektedir.

Çalışmada, iki çeşit veri kullanılmıştır. Bunlar, üreticilerle görüşme ile elde edilen birincil kaynaklı veriler ile yayınlanmış diğer çalışmalar kaynaklı ikincil verilerdir. Tarım İl Müdürlükleri kayıtları ve uzman görüşlerine göre kapama ceviz bahçelerinin yoğun olduğu belirlenen ilçede üretici ve Kaman Ceviz Derneği ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde elde edilen bilgilerin yanında resmi kurum istatistikleri ile yayınlar ve Ceviz Sektör Raporları materyal olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında, anket yapılacak işletmeler tespit edilirken yörede uzun yıllar görev yapan Kaman İlçe Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü teknik elemanlarının da görüşü alınmıştır. Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) kayıtlarına göre Kaman ilçesinde kapama bahçede ceviz üretimi yapan 84 işletme ile tam sayım yapılarak örnek hacmi belirlenmiştir.

Anketler, 2016 yılı Mayıs ve Haziran aylarında tam sayım yöntemi kullanılarak köylere gidilip yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Kullanılan anket formlarının hazırlanmasında literatür esas alınmış ve deneme anketleri sonrası anket formunda konu ile ilgili gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiklerden ve ki-kare testinden yararlanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler olarak bazı değişkenler için frekans (f), yüzde (%) ve ortalama gibi istatistikler kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca yararlanılan t testi ile iki grubun ortalamaları karşılaştırılmakta, aradaki farkın rastlantısal mı, yoksa istatistiksel olarak anlamlı mı olduğuna karar verilmektedir [6, 9].

Çalışmanın sonunda araştırmacı gözlemine dayalı olarak Kaman ilçesindeki ceviz üretim ve pazarlama yapısına ilişkin SWOT analizi yapılmıştır. Yapılan analiz ile ceviz üretim ve

pazarlama yapısına ilişkin iç ve dış faktörler belirlenerek güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler ortaya konulmuştur.

Cevizin Coğrafi Çevre İstekleri

Doğal çevre istekleri: Cevizler kış ve ilkbahar aylarında soğuklama gereksinimini karşılayacak kadar soğuk; ilkbahar ve yaz aylarında normal büyüme ve olgunlaşmayı sağlayacak ölçüde sıcak (25–35°C) isterler. 40°C'den yüksek yaz sıcaklıkları ceviz yeşil kabuğunda yanmalara ve ceviz içinde büzüşmelere yol açabilmektedir. Ceviz genelde –20°C'den düşük sıcaklarda zarar görmekteyse de –40°C'ye kadar dayanabilen çeşitler vardır. Tomurcuk döneminde –10°C, tam çiçeklenme dönemindeki –30°C ve küçük yeşil meyve döneminde –10°C'den düşük sıcaklıklar zararlı olabilmektedir. Soğuklardan zarar görme konusunda düşük sıcaklığın derecesi, düşme hızı, süresi gibi etkenler önemli rol oynar. Ceviz çeşitlerinin soğuklama gereksinimi +7.2°C'nin altında 500–2000 saat arasındadır. Düzenli bir ürün için cevizlerde soğuklama gereksiniminin karşılanması gerekmektedir. Ceviz yetiştiriciliği açısından yıllık toplam en az 500 mm yağış yeterli olmakla birlikte bu yağışın düzenli olması önemlidir. Bunun yanında çiçeklenme dönemindeki yağmurlar ve aşırı rüzgârlar özellikle tozlanma-döllenme bakımından olumsuz bir durum ortaya çıkarabilir [29].

Ceviz 2–4 m derinliğe kadar inebilen güçlü bir kök sistemine sahiptir. Toprak derinliğinin az olduğu yerlerde sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Yetiştiricilik bakımından ileride sorunlarla karşılaşmamak için toprak derinliğinin en az 2 m olması ve toprağın geçirgen olması gerekir. Toprak pH'sı 6–7 olmalı ve toprakta alkalilik ve tuz sorunu bulunmamalıdır. Toprak iyi drenajlı, geçirgen, organik maddece zengin ve havadar olmalıdır. Toprağın su tutma kapasitesinin yüksek olması önemlidir. Ancak toprak bakımından çok seçici bir meyve türü de değildir [29].

Ceviz ağaçları iri ve büyük taç oluşturmazlar. Ancak bu ağaçlar genelde çok fazla budama istemezler. Bununla birlikte kurumuş ve birbirini içine girmiş dalların çıkarılması ve ağaç tacının içerisine ışığın rahatlıkla girmesini sağlayacak şekilde yapılacak aralama budamaları yararlı olur. Cevizlerde hasat, iç ceviz ve yeşil kabuğun olgunlaştığı dönem olarak kabul edilir. İç cevizin

olgunluk belirtisi ise; iç ceviz ile sert kabuk arasında bulunan paket dokusunun kahverengileşmeye başladığı dönemdir. Hasat edilen meyvelerin toplanması, yeşil kabuklarının ayrılması ve meyvelerin kurutulması vs. kalite kayıplarını önlemek açısından mümkün olduğu kadar çabuk olmalıdır. Güneş altında kalan meyvelerde, uzun süre yeşil kabuğu üzerinde kalan meyvelerde iç renginde bozulmalar görülür.

Beşeri çevre istekleri: Cevizler hızlı büyüyerek 25–40 m'ye kadar boylanır ve bir ağaç 300–500 m²'lik bir alanı kaplayabilir. Ceviz ağaçları genelde "yayvan" taç şekline sahiptir. "yarı dik ve dik" yapıda da taç şekli görülür. Cevizler kazık köklü olup kılcal kök bolca bulunabilir. Kökler 3–5 m derinliğe kadar uzayabilir. Gövdede dallanma genelde toprak yüzeyinden 1–2 m yükseklikten başlar. Gövde çevresi 5–6 m'ye kadar gelişebilir. Gençlik yıllarında düzgün yüzeyli ve gümüşü renkte olan gövdede çok ileri yaşlarda renk koyulaşır (gri-siyah) ve kabukta uzunluğuna çatlaklar oluşur. Sürgünler, tüysüz, parlak zeytin yeşili veya esmer renktedir [29].

Cevizlerde erkek ve dişi çiçekler aynı ağaç üzerinde fakat farklı yerlerde bulunur. Cevizlerde tozlanma rüzgâr yardımıyla gerçekleşir. Erkek çiçekler bir önceki gelişme döneminin sürgünleri üzerinde bulunan yan tomurcukların ilkbaharda gelişmesiyle meydana gelen 5–20 cm boyundaki yeşil renkli ve aşağı doğru sarkık püsküller (kedicik) üzerinde oluşurlar. Olgun bir ceviz ağacı 5000–6000 adet püskül üretebilir. Bir ağacın polen üretme kapasitesi yaklaşık 10 ile 100 milyar arasındadır [29].

Ceviz meyveleri bileşiminde bulunan yüksek oranda kaliteli bitkisel protein, A, B ve E vitaminleri, esansiyel elementler ve yağ nedeni ile oldukça zengin bir besindir. Son yıllarda Amerika ve Avrupa basta olmak üzere değişik ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarla cevizin kalp damar rahatsızlıklarına karşı koruyucu ve tedavi edici özellikleri ve diyabet hastalarına olan faydaları bilimsel olarak ortaya konulmuştur. Cevizin besin yönünden zenginliği ve sağlık üzerindeki olumlu etkileri tüm dünyada ürünlerin pazarlanmasında önemli bir bilgi olarak kullanılmaktadır [22].

Cevizler genellikle kuru ve kabuklu olarak çok az bir kısmı da taze iken tüketilir. Meyve olarak direk tüketiminin yanında kelebek, natürel, parça

ve pirinç diye adlandırılan farklı niteliklerdeki iç cevizler gıda sektöründe baklava, kadayıf, pasta, ekmek ve dondurma yapımında yoğun olarak kullanılmaktadır. Cevizin yağı yemekler ve salatalarda kullanılmak üzere çıkarılmakta ve cam şişelerde pazarlanmaktadır. Ayrıca ceviz yağı deri işleme sanayinde, kozmetik sektöründe koruyucu ve bronzlaştırıcı etkisinden dolayı kremlerde ve güneş yağlarında kullanım imkânı bulmaktadır [4]. Çok düşük kaliteli ürünler ise yem sanayinde değerlendirilebilmektedir.

Çizelge 1. Türkiye'de yıllara göre ceviz ağacı sayısı ve ceviz üretim miktarları

Yıllar	Meyve veren ağaç sayısı	Meyve vermeyen ağaç sayısı	Üretim (ton)
1988	3.278	944	110.000
1989	3.275	965	113.000
1990	3.248	1.128	115.000
1991	3.338	1.134	122.000
1992	3.380	1.120	120.000
1993	3.419	1.103	115.000
1994	3.446	1.060	120.000
1995	3.453	1.067	110.000
1996	3.447	1.047	115.000
1997	3.445	1.050	115.000
1998	3.490	1.155	120.000
1999	3.525	1.300	120.000
2000	3.550	1.490	116.000
2001	3.640	1.780	116.000
2002	3.850	2.030	120.000
2003	4.100	2.100	130.000
2004	4.200	2.200	126.000
2005	4.535	2.245	150.000
2006	4.595	2.353	129.614
2007	4.927	2.788	172.572
2008	5.095	2.952	170.897
2009	5.192	3.200	177.298
2010	5.441	3.643	178.142
2011	5.594	4.045	183.240
2012	5.977	4.541	203.212
2013	6.526	4.878	212.140
2014	7.001	5.374	180.807
2015	7.139	4.645	220.780

Hasadı yapılan meyvelerin iç olarak pazarlanması söz konusu ise, cevizler daha kurumadan kırılma işlemine tutulur. Böylece daha kolay bir şekilde için tüm olarak çıkması sağlanır. Ülkemizde ceviz kırma işlemleri sergenler olarak adlandırılan yerlerde genelde kadınlar tarafından çekiçle vurarak kırmak şeklinde yapılmaktadır. Kırma işleminden sonra cevizler renklerine göre sınıflandırılıp paketlenme işlemine tabi tutulur. İç ceviz olarak değerlendirilmeyecek yani kabuklu olarak pazarlanacak meyveler kavlatma işleminden sonra hemen kurutulmalıdırlar. Kurutma işlemi cevizin depo ömrü bakımından

çok önemlidir. Bunun için kabuklu ve iç cevizde bulunması gereken en yüksek nem oranları standartlarla belirlenmiştir. Örneğin TSE'ye göre kurutulmuş; kabuklu cevizlerde %8, iç cevizde ise %5 nem oranı istenir. Ülkemizde genelde cevizler dışarıda gölgede kurutulmaktadır. Bazı yörelerimizde ise güneş altında 7–10 gün bekletilerek kurutma yapılmaktadır. Bu da başta iç renginin koyulaşması gibi çeşitli kalite kayıplarına neden olmaktadır. Ancak dünya ceviz üretiminde söz sahibi ülkelerde kurutma tamamen mekanik yollarla yapılmaktadır. Mekanik yollarla yapılan kurutmada, meyveler 30–35°C'de 24 saat bekletilmektedirler. Sıcaklığın 40°C'nin üzerine çıkışı iç kalitesi bakımından istenmez [29].

Türkiye'deki ceviz üretimi ve ticareti: Ülkemiz yıllık ceviz üretimi 2014 yılı itibarı ile 180.807 ton düzeyindedir ve birçok ilimizde ceviz üretimi yapılmaktadır (Çizelge 1). Yurt dışı kaynaklarda Türkiye'nin güvenilir verim tahmini yapabileceği objektif bir survey metoduna sahip olmadığı, üretim alanlarının çok dağınık olması nedeni ile gerçek ağaç sayısı ve verimin tespit edilmesinin oldukça güç olduğu belirtilmektedir [15, 16]. Bu yayınlara ve uzman görüşlerine göre ülkemizin üretiminin yaklaşık 70.000 ton olduğu bunun 40.000 tonunun yerel, ev tüketimi için kullanıldığı 30.000 tonunun ise ticarete konu olduğu vurgulanmaktadır. Son yıllarda ülkemizde kurulmuş kapama ceviz bahçelerindeki mevcut çeşit dağılımı ve bu bahçelerden sağlanan üretime ilişkin güvenilir bilgiler bulunmamaktadır [4].

1988 yılı verilerine göre meyve veren ceviz ağacı sayısı 3.278 iken üretim miktarı 110.000 ton

civarındadır ve bu oran giderek artan bir oranda yükselmiş ve 2013 yılında 6.526 ağaç sayısına ve 212.140 ton yıllık üretim miktarına ulaşmıştır. 2014 yılında meyve veren ağaç sayısı artarak 7001 rakamına ulaşmıştır, ancak verim bir önceki yıla oranla düşerek 180.807 ton civarında gerçekleşmiştir (Çizelge 4).

Cevizin gen merkezleri ve anavatanları arasında yer alan Türkiye, ceviz varlığı ile dünyada önemli bir ülke olarak yer almasına rağmen, üretim ve ihracatta maalesef istenen yerde değildir. Son yıllarda üretimin iç tüketimi karşılayamaması, özel ağaçlandırma çalışmaları ile kapama ceviz bahçelerinin tesisine yönelik verilen teşvikler, özel sektörün ceviz yetiştiriciliğine olan ilgisini artırmıştır.

Ülkemizde kapama ceviz bahçelerinin kurulmasında ve ağaçlandırma çalışmalarında ağırlıklı olarak Yalova 1, Yalova 2, Yalova 3, Yalova 4, Yavuz, Tokat TU 1, Şen 1, Şen 2, Kaman 1, Kaman 5, Şebin ve Bilecik çeşitlerine yer verilmiştir. Son yıllarda Chandler, Pedro, Fernor ve Fernet gibi geç yapraklanan ve yan dallarda meyve veren çeşitlerin kullanımı yaygınlaşmıştır [28].

Şekil 1'de de net bir şekilde görüldüğü üzere ülkemizin hemen hemen bütün illerinde ceviz üretimi yapılabilmektedir. Ancak Ülkemizde artan fidan sayısının ceviz üretim miktarımıza yansımamasının en önemli nedeni, gerek ağaçlandırma çalışmalarında ve gerekse kapama bahçe tesislerinde seçilen çeşitlerin uç dallarda meyve veren ve erken yapraklanan çeşitler olmasıdır.

Çizelge 2. Ceviz üretim denge çizelgesi [21]

Piyasa yılı	Üretim (ton)	Kullanılabilir üretim (ton)	İthalat (ton)	İthalat-AB 27-28 (ton)	Yurt içi kullanım (ton)	Tüketim (ton)
2015/'16	220.780	215.860	32.596	2.054	219.830	216.925
2014/'15	180.807	176.245	26.149	2.065	215.273	194.380
2013/'14	212.140	207.049	30.479	2.906	223.357	217.996
2012/'13	203.212	198.335	40.009	2.306	226.346	220.914
2011/'12	183.240	178.142	46.338	3.009	211.469	206.394
2010/'11	178.142	173.867	31.076	1.520	197.634	192.890
2009/'10	177.298	173.043	46.004	3.593	212.664	207.560
2008/'09	170.897	166.795	35.018	2.864	193.203	193.203
2007/'08	172.572	168.430	39.572	3.418	205.087	200.165
2006/'07	129.614	126.503	26.712	–	152.215	136.992
2005/'06	150.000	146.400	28.382	–	174.140	156.726
2004/'05	126.000	122.976	35.972	–	158.032	142.229
2003/'04	130.000	126.880	25.640	–	151.808	136.627
2002/'03	120.000	18.951	18.951	–	135.819	122.237
2001/'02	116.000	113.216	7.949	–	120.398	108.358
2000/'01	116.000	113.216	8.321	–	120.569	108.512

Türkiye'nin 2014 yılında toplam ceviz ithalat miktarı 30.479 tondur (Çizelge 2). Türkiye'nin cevizde ithalatçı ülke konumunda olduğu ortadadır. Türkiye'de cevizin pazarlama kanalları tam anlamı ile oluşmamış ya da kayıt altında değildir (Gökçe ve Çiftçi, 2001:282–288). Türkiye'deki üretim ve üretici organizasyonları yok denecek kadar zayıftır [4]. Örgütlenme faaliyetleri birkaç bölge ile sınırlı olarak dernek ve son 5 yıldır da üretici birliği düzeyinde görülmektedir. Çorum ilinde üreticiler üretici birliği adı altında Tokat ve Kaman'da da dernek altında örgütlenme girişimlerinde bulunmuşlardır.

Türkiye 1960'lı yıllarda ceviz ihracatı yapan ülke konumundan, 2000'li yıllarda ceviz ithalatı yapan ülke konumuna gelmiştir. Ceviz ithalat miktarımızın yaklaşık 46.000 ton olduğunu dikkate aldığımızda, ülkemizin, Fransa, İspanya ve Yunanistan gibi ülkelerin ceviz üretim miktarlarından daha fazla ceviz ithal ettiği görülmektedir. İthalatımız genellikle ABD, Şili, Moldova, Bulgaristan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan karşılanmaktadır. Ceviz ithal eden Türkiye'nin öncelikli hedefi iç tüketim miktarının tamamını karşılamak ve bir sonraki adımda ise ihracatı hedeflemek olmalıdır [28].

Farklı iklim şartlarına adaptasyon denemeleri yapılmadan, milyonlarca ceviz ağacının ülke geneline dağıtılması ceviz yetiştiriciliğimizde verimsizliğe neden olmuştur. Diğer en önemli tehdit tarım dışı nitelikte binlerce dönüm araziye ceviz bahçelerin kurulmasıdır. Detaylı araştırma ve inceleme yapılmadan, uzman görüşü alınmadan, ormanlık arazilerde tesis edilen ceviz plantasyonlarında beklenen seviyede verim alınamamaktadır [28].

Dünya ceviz ithalatı içinde Avrupa'nın yaklaşık 75.000 ton ithalat miktarına sahip oluşu, Türkiye'nin bu büyük pazara en yakın ülkelerden biri oluşu, iç tüketim fazlası ceviz üretimimizin çok rahat pazar bulabileceğini göstermektedir.

Dünya'da ceviz üretimi, ticareti ve Türkiye'nin önemi: Dünya ceviz üretiminde 2012 yılında 1.700.000 ton ile Çin lider durumdadır. Onu 450.000 ton ile İran, 425.800 ton üretim ile Amerika ve 194.298 ton üretim ile Türkiye 4. sıradadır (Çizelge 3). Üretimde dünya birincisi olan Çin'in ceviz üretimine müsait geniş doğal alanları bulunmaktadır. Çin'in üretim değerlerinin yüksek olmasına rağmen kendi pazarlama organizasyonlarının eksikliği gibi sebeplerden

ihracatta üretim büyüklüğü ile orantılı bir paya sahip değildir (Baojun ve Yonghong, 2006: 1–5).

ABD ceviz üretiminin tamamı kapama bahçeler ve standart çeşitlerle yapılmakta olup çeşit bazında üretim değerleri dahi bilinmemektedir. Üretim alt yapısı, verimlilik ve ihracat bakımından dünyanın lider ülkesi konumundadır ve ceviz üretiminin %99'u Kaliforniya bölgesindedir [14]. ABD'de yirminci yüzyılın başında Kaliforniya ceviz endüstrisinin büyümesi neticesinde pazarlama ve karlılık sorunları meydana gelmiş ve bu durum örgütlenme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. "Kaliforniya Ceviz Yetiştiricileri Birliği" kurulan ilk üretici birliğidir ve bu örgütlenme zaman içinde gelişerek, şu an itibarı ile ABD'nin en önemli ceviz organizasyonu olan "Walnut Marketing Board" a dönüşmüştür (Hardesty, 2009:40–52).

Fransa dünya ceviz üretiminde yüksek paya sahip olmamasına rağmen Avrupa ceviz ticaretinde oldukça önemli bir ülkedir (Henard ve Henard, 2007:4–6). Diğer meyve türlerinin üretimi ve pazarlamasında zaten güçlü bir ülke olan ve dünya piyasalarına güney yarımkürede olmasının avantajını kullanarak kuzey yarımkürenin tersi bir dönemde ceviz sunan Şili son 15 yılda artan üretimi ile birlikte önemli bir ihracatçı ülke konumuna gelmiştir [10].

Türkiye 1980'lerden itibaren ihracattaki payını kaybetmiştir. Bu dönemde ABD, Çin ve İran'ın üretim değerlerinde ciddi artışlar meydana gelmiştir [12].

Ceviz ithalatında Avrupa ülkelerinden Almanya birinci sıradadır. 2011 yılı rakamlarına göre 18.260 ton ithalat gerçekleştirmiştir. Yine aynı yıl rakamlarına göre Japonya 8.838 ton, Rusya 10.629 ton, Türkiye 4.994 ton ceviz ithalatı gerçekleştirmiştir (Çizelge 4).

Üretimini planlı ve programlı çabalarla artıran ve kendi ceviz endüstrisini geliştiren ABD, üretim ve ticarete hiç tartışmasız en güçlü ülkedir ve diğer ülkelerin bu ülke ile rekabet edebilmesi oldukça güçtür [4]. ABD dünyanın birçok ülkesine, Türkiye'de dâhil, kabuklu ceviz ihraç etmektedir [14]. ABD 2011–2015 yıllarının ortalaması alındığında Dünya iç ceviz ihracatının tek başına %42'sini gerçekleştirmektedir (Çizelge 5).

Dünya iç ceviz ihracatı 2011–2015 yılları arası beş yıllık ortalama değerleri ele alındığında birinci sırayı 65.316 ton ile Amerika almaktadır.

Amerika'yı 18.036 ton ile Ukrayna, 16.455 ton ile Şili takip etmektedir (Çizelge 5).

Cevizin gen merkezleri ve anavatanları arasında yer alan Türkiye, ceviz varlığı ile dünyada önemli bir ülke olarak yer almasına

rağmen, üretim ve ihracatta maalesef istenen yerde değildir. Son yıllarda üretimin iç tüketimi karşılayamaması, Türkiye'yi ceviz ithal eden bir ülke konumuna getirmiştir.

Çizelge 3. Dünya'da en fazla kabuklu ceviz üreticisi ilk 15 ülke ve yıllara göre üretim miktarları (ton)

Sıra	Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Çin	499.074	475.455	629.986	828.635	979.366	1.284.351	1.655.508	1.700.000
2.	İran	170.000	317.515	350.000	433.630	463.000	433.630	389.985	450.000
3.	ABD	322.051	265.000	297.555	395.530	396.440	457.221	418.212	425.820
4.	Türkiye	150.000	129.614	172.572	170.897	177.298	178.142	183.240	194.298
5.	Meksika	79.871	68.359	79.162	79.770	115.350	76.627	96.476	110.605
6.	Ukrayna	91.000	68.750	82.320	79.170	83.890	87.400	112.600	96.900
7.	Hindistan	32.000	36.000	33.000	37.000	38.329	38.000	36.000	40.000
8.	Şili	14.500	26.000	28.000	24.000	36.000	32.500	37.500	38.000
9.	Fransa	32.716	40.333	32.635	36.912	20.417	31.737	38.314	36.425
10.	Romanya	47.810	26.000	25.516	31.503	38.329	34.359	35.033	30.546
11.	Yunanistan	21.595	22.988	20.956	15.100	22.000	22.200	29.800	24.200
12.	Mısır	27.000	27.000	27.000	25.855	22.445	20.865	18.389	20.000
13.	Belarus	18.937	12.500	12.000	12.771	13.340	13.500	15.972	16.500
14.	Almanya	16.880	19.754	17.000	18.374	13.097	12.313	15.083	16.000

Kaynak: FAO, 2015

Çizelge 4. Ülkelerin yıllara göre ceviz ithalat miktarları (ton)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015
Almanya	14.298	10.703	13.272	16.461	18.260
USA	14.011	14.159	10.646	34.065	13.338
Japonya	8.821	7.653	13.224	13.006	8.839
Rusya	2.051	11.517	10.733	13.217	10.629
Kore	6.559	6.445	10.352	9.262	9.815
İspanya	9.508	8.541	8.719	9.660	9
İran	-	-	3.391	6.229	7.813
Fransa	7.413	5.248	7.546	7.073	7.372
Kanada	6.864	6.257	6.507	6.748	7.183
UK	5.001	4.917	3.434	5.456	6.681
Hollanda	2.906	2.840	3.761	3.977	5.504
Türkiye	4.040	3.342	8.483	3.517	4.994
Avustralya	3.624	3.982	4.611	3.857	4.253
İtalya	4.363	5.466	4.588	3.944	4.037
Çin	2.031	485	5.154	5.409	3.936
İsrail	4.148	4.292	4.334	3.510	3.893
Suriye	1.291	978	6.852	4.255	3.226
Irak	1.137	755	3.819	5.543	3.140
Avusturya	2.448	1.731	2.055	2.288	2.969
Brezilya	1.685	2.795	1.909	2.801	2.653
Diğer Ülkeler	32.483	24.868	39.777	35.525	41.006
Toplam	134.682	126.974	168.782	196.021	183.385

Kaynak: INC Global Statistical Review 2007-2012:42'den Türkçe'ye çevrilerek oluşturulmuştur.

Kaman ilçesindeki ceviz üretim faaliyetleri: İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde Kırşehir İl'ine bağlı bir ilçe olan Kaman, doğusunda Akpınar ve Kırşehir, batısında Bala, güneyinde Şereflikoçhisar, kuzeyinde ise Keskin ve Akpınar ilçeleri ile çevrilidir (Şekil 1). Kırşehir'in kuzeybatısında yer alan ilçe toprakları engebeli ve yüksek platolar halindedir. Kırşehir ile kaman arasındaki Baranla Dağı (1.963 m) ilçenin

doğu ve güneydoğusunda bulunur. Baranlı sıra dağları üzerinde Ali Üllez Dağı (1.528 m), Topakkaya Dağı (1.300 m) ve Buzluk Dağı (1.609 m) yer almaktadır. En büyük akarsuyu ilçeden geçen Kızılırmak olup, Büyükdere, Kılıçözü ve Kırşehir Çayı ilçe topraklarını sulamaktadır. Kaman'da doğal göl bulunmamakta, yalnızca elektrik üretimi ve sulama amaçlı Hirfanlı Baraj Gölü'nden ve Darıözü sulama göleti gibi küçük ölçekli göletlerden yararlanılmaktadır.

Kırşehir ili Kaman ilçesi ülkemizde ceviz denilince ilk akla gelen yerlerden biridir. Kaman cevizlerinin ülke çapında tanınması ve meşhur olması tesadüf değildir. Cevizleriyle tanınan ülkemizin birçok bölgesi varken bilinçli ve planlı tanıtım faaliyetleri Kaman ve cevizlerinin ülke çapında tanınmasını sağlamıştır.

Ülkemizde ceviz üretim açığının fark edildiği ve üretiminin teşvik edilmeye başladığı 1990'lı yılların başında yapılan bilinçli tanıtım ve üretim faaliyetleri Kaman'ı ülke gündemine taşımıştır. 1989 yılında göreve gelen belediye başkanı bölgesinde ekonomik canlılığı artırmak ve üretimlerini çeşitlendirmek amacıyla cevizlerin kullanılabileceğinin farkına varmış ve ilçedeki her kesimle birlikte tüm imkânlarını kullanarak çabalar sarf etmişlerdir. Bu aşamada Ziraat Yüksek Mühendisi Lokman Avşar'ın ve Orman Genel Müdürlüğü'nün çok olumlu katkıları olmuştur. Bu çabalarla eş zamanlı olarak ülkemizde ilk olarak bir "Ceviz Kültür ve Sanat

Festivali" düzenlemişler ve ilçeyi ülke kamuoyuna tanıtmışlardır. Bu çabalar sonucunda Kaman'da Ceviz üretim faaliyetleri gün geçtikçe önem kazanmış ve 1991 yılında 8.500 olan meyve veren ceviz ağacı sayısı 2015 yılına gelindiğinde 67.271'e ulaşmıştır. Ceviz alanlarının toplamı ilçede 2014 yılı itibarıyla 10.214 dekara ulaşırken üretim 2013 yılında rekor düzeye ulaşarak 867 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 6).

Kaman cevizi dünya çapında bir üne sahiptir. Yapılan araştırmalarla Kaman cevizinin kalitesi daha da artırılmaya çalışılmıştır. Yapılan seleksiyon çalışmaları ile en iyi özelliklere sahip 5 farklı ceviz çeşidi elde edilmiştir. Bunlar Kaman 1, Kaman 2, Kaman 3, Kaman 4, Kaman 5 olarak isimlendirilmiştir. Çalışmalar hala sürdürülmektedir. İyileştirme çalışmaları yanında Kaman Belediyesi ve bazı çiftçiler tarafından tohumluk ceviz ve aşılı fidan üretimine yönelik çalışmalar da Kaman'da yapılmaktadır. İyi bir cevizde 16 özellik aranmaktadır. Her ceviz, standart cevizde aranan bu 16 aynı özelliğe sahip olamaz. %74 randımanıyla dünya rekoruna sahip ceviz ağacı periodisite gösterir. Yani bazı yıllar hiç meyve vermeden dinlenir. Bu üretici açısından ekonomik olarak istenmeyen bir özelliktir. Ancak yapılan seleksiyon çalışmaları sonucu tespit edilen

5 adet Kaman cevizi bu özelliklerden birçoğuna sahiptir. Bu cevizlerden Kaman 2, Kaman 3 ve Kaman 4 yukarıda bahsedilen özelliklerden sadece ikisine sahip değildir. Kaman 1 ve Kaman 5 ise sadece 1 özelliğe sahip değildir (Çizelge 7) [24].

Kaman cevizlerini büyük market zincirlerinden Özdilek, Beğendik mağazaları, baklavacılar, yaz helvacıları ve kuruyemişçiler talep etmektedirler. Boya sanayinden de organik boya yapmak amacıyla ceviz kabuğu talebi alınmaktadır.

Çizelge 5. Dünya iç ceviz ihracatı yapan ülkelerin 5 yıllık (2011–2015) ortalama ihrac miktarı ve oranları [11]

Ülkeler	İhrac Miktarları (ton)	Yüzde Oranı (%)
ABD	65.316	42
Ukrayna	18.036	12
Şili	16.455	11
Romanya	7.702	5
Moldova	8.879	6
Çin	6.543	4
Hindistan	6.289	4
Almanya	4.985	3
Diğerleri	20.861	13

Çizelge 6. Yıllara göre Kaman ilçesinde ceviz ağaçları ve ceviz üretim miktarları değişimi [27]

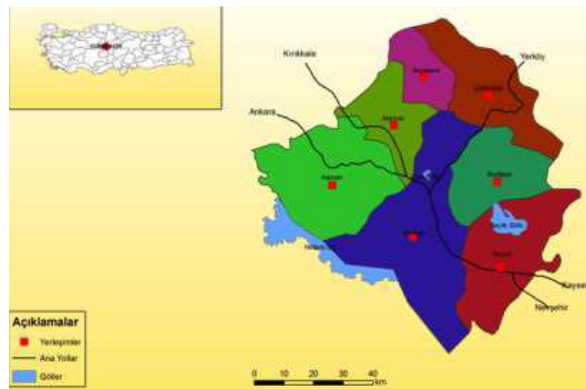
Yıllar	Toplu meyveliklerin alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına ortalama verim (kg)	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
1991	0	219	26	8.500	7.500	16.000
1992	0	208	24	8.500	7.500	16.000
1993	0	209	25	8.450	7.450	15.900
1994	0	203	24	8.460	7.430	15.890
1995	50	255	30	8.500	9.020	17.520
1996	60	125	15	8.320	8.780	17.100
1997	60	233	25	9.320	7.780	17.100
1998	60	140	15	9.320	7.780	17.100
1999	60	140	15	9.320	7.780	17.100
2000	70	468	30	15.600	2.000	17.600
2001	70	581	35	16.600	2.500	19.100
2002	450	640	40	16.000	29.800	45.800
2003	450	920	40	23.000	24.800	47.800
2004	1.590	1.178	175	6.731	24.455	31.186
2005	1.590	500	74	6.731	29.455	36.186
2006	1.590	–	0	6.731	29.455	36.186
2007	2.834	955	30	31.841	120.924	152.765
2008	2.834	701	22	31.841	120.924	152.765
2009	3.200	651	20	32.550	123.000	155.550
2010	4.500	454	14	32.400	127.500	159.900
2011	4.500	431	14	30.752	127.500	158.252
2012	6.695	677	15	45.102	186.999	232.101
2013	7.911	867	15	56.768	124.077	180.845
2014	10.216	233	4	58.268	144.787	203.055
2015	12.497	925	28	67.271	140.700	207.971

Çizelge 7. Farklı Kaman ceviz türlerinin özellikleri [23]

Ceviz Türü	Özellikleri
Kaman 1 Ortalama meyve ağırlığı 11 g, iç ağırlığı 5.3 g, iç oranı %48.1 iç yağ oranı %65 olup kuru tüketim için idealdir. Üzüm salkımı meyve sıklığı vardır. Eylül sonunda hasat edilir. Kırma makineleri için ideal şekildedir. Tozlayıcı türü Kaman 5'tir.	-Salkım 4-8-12'li meyve özelliği vardır, -Antraknoza ve diğer hastalıklara karşı dayanıklıdır, -Yan tomurcuklarda %90 verimlidir, -İç kurduna dayanıklıdır, -Meyve ağırlığı kabuklu 10-12 gr.dır, -Kaman 2-3-4 ten geç yapraklanır, -İlkbahar geç donlarından etkilenmez, -Her yıl aynı verimi verir
Kaman 4	-4'lü meyve yapısı vardır, -Kabukları incedir, %71 randımanı vardır -Ortalama 13 g. kabuklu ağırlığı vardır, -Yan tomurcuklarda verimlidir, -İç ceviz kabuktan kolay ve bütün çıkar, -Erken hasat edilir, taze olarak ta tüketilir, -Meyve içi açık renktedir, -Her yıl aynı verimi verir.
Kaman 5 Ortalama meyve ağırlığı 16 g'dır. İç ağırlığı 7.7 g olup iç oranı %48'dir, Ceviz yağ oranı %65 olup, İç ceviz protein oranı %25'tir.Taze ve kuru olarak tüketime uygundur. Eylül sonlarında hasat edilir. Apomiks özelliği araştırılmaktadır.	-Her yıl ve aynı oranda ürün verir, -Randımanı yüksektir, -Kabuk-İç oranı verimi yüksektir, -İlkbahar geç donlarından etkilenmez, -Kabukları ince olup, içi bütün olarak çıkar, -Dış kabuk ve iç ceviz görünümü beyazdır, -Yağ oranı fazla değildir, -Ana gözlere ilaveten yan gözlerde meyve verir, -Erken hasat olumuna gelir, turfanda satılabilir. -Kuvvetli kazık kök yapar 300-500 sene yaşayabilir, -Şiddetli kış donlarına dayanır, -Hastalık ve haşerelere karşı dayanıklıdır. -Kaman 5 cevizinin şekli yuvarlaktır. Kabuk kırma makineleri için çok uygundur.

Şekil 1. Türkiye'deki ceviz üretiminin dağılışı (2012) [26]

Şekil 2. Kaman'ın lokasyon haritası

Ceviz üretim miktarının artırılmasına yönelik teşvik çalışmaları ile birlikte, ulusal ve global piyasalarda oluşturulacak bir pazarlama

karmasıyla, mamul, fiyat, tutundurma (promosyon, satış arttırıcı çabalar), dağıtım faaliyetlerinin belirlenmesi gerekmektedir (Mucuk, 1999: 3). Bölgesel bir ürün olarak Kaman cevizi için pazarlama karmasının oluşturulmasından uygulanmasına kadarki tüm aşamalarda hedef Pazar ile ilgili tespitler çok iyi irdelenmeli ve pazarlama süreçleri bu çerçevede hazırlanmalıdır. Üretim tüketicinin arzusuna göre gerçekleştirilmelidir (Arpacı ve ark., 1992:1).

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Üreticilerin Demografik Bazı Özellikleri

Tarımsal üretimde gerekli üretim faktörlerinden ikisi, emek ve müteşebbistir. Söz konusu üretim vasıtaları doğrudan insan varlığı ile ilgilidir. Tarım işletmelerindeki nüfus varlığı, aynı zamanda işletmelerin aile işgücü kaynağını meydana getirmektedir [1]. Yaş, eğitim durumu, aile nüfusu ve tarımla uğraşan aile iş gücü gibi özellikler bu bölümde incelenmiştir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin demografik bazı özellikleri Çizelge 8'de incelenmiştir. Bu kapsamda; incelenen 109 işletme işletmenin üreticilerinin 71'nin yaşları 45 yaş ve altında 38

kişi ise 46 yaş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerdeki sonuçlara göre üreticilerin daha çok orta yaşlı bireylerden oluştuğu ve orta yaşlı bireylerin sayısının zamanla artacağı söylenebilir. Bu işletmelerde işletme sahiplerinin eğitim durumu incelendiğinde ilkökul mezunlarının sayısı 51, ortaokul mezunu 26 ve lise ve üzeri mezunların sayısı ise 32'dir. Çizelgeye göre; incelenen işletmelerde tarımla uğraşan kişi sayısı da ayrıca incelendiğinde 48 işletme 4 kişilik ailelerden oluşmaktadır. 41 işletme de ise 5 kişi ve üzerinde kişi yaşamaktadır.

Toprak analizi, tarım sigortası yaptırma ve STK'lara üyelik durumu: İncelenen işletmelerde toprak analizi, tarım sigortası yaptırma ve STK'lara üyelik durumu Çizelge 9'da incelenmiştir. Çizelge incelendiğinde toprak analizi yaptıran işletme 7 iken tarım sigortası yaptıran işletme sayısı ise 11'dir. Bu rakamlar göz önüne alındığında tarımsal üretim için 2 önemli faaliyetin oldukça yetersiz olduğu düşünülmektedir. İşletmelerin tarımsal örgütlere üyelik durumları incelendiğinde 93 işletmenin hepsinin Ziraat Odasına kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çizelgede de gösterildiği gibi 48 işletme Organik Meyve Üreticileri Birliğine, 77 işletmede Tarım Kredi Kooperatifine üye olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerin yıllık tarımsal gelir durumu: İncelenen işletmelerdeki yıllık tarımsal gelir durumu Çizelge 10'da incelenmiştir. Çalışmada yıllık tarımsal gelir, 75 ağacın altında ve 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmeleri temsil edebilmek amacıyla 3 farklı gruba bölünmüştür. Birinci grupta (5.000 ₺ ve altı), daha çok 75 ağacın altında ceviz sayısına sahip işletmeler temsil edilirken, ikinci grupta (5.001 ₺ ve 10.000 ₺ arası) 75 ağacın altında ve 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmelerin ortalama gelirleri temsil edilmektedir. Son grup (10.001 ₺ ve üzeri) daha çok 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmeleri temsil etmektedir. Bu bağlamda elde edilen çizelgeye göre birinci gruptaki işletmelerin %22.2'sinin yıllık tarımsal geliri 5.000 ₺ ve altındadır. İkinci gruptaki işletmelerin ise %46.4'ünün tarımsal geliri 10.001 ₺ ve üzerindedir. Her iki grubu birlikte değerlendirdiğimizde ise işletmelerin %19.1'inin yıllık tarımsal geliri 5.000 ₺ ve altındadır. Gruplar arasında yıllık tarımsal gelir durumu açısından istatistiki olarak bir fark bulunmaktadır.

Yapılan t testi analizine göre 75 ağaç altında cevizle sahip işletmelerin, ortalama 6.328,5 ₺ yıllık tarımsal gelire sahip oldukları, 75 ağaç üzerinde cevizle sahip işletmelerin ise, ortalama 12.649,3 ₺ yıllık tarımsal gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Bu fark istatistiki açıdan da anlamlıdır. 75 ceviz ağacı altında ve üzerinde ceviz ağacı sayısına sahip işletmelerin yıllık gelirleri ortalamalarında istatistiki açıdan bir fark bulunmaktadır. Ayrıca birinci gruptaki 1 işletmenin ikinci grupta da 3 işletmenin tarımsal geliri bulunmadığından ve ceviz bahçeleri de henüz tesis döneminde olduğundan analizlere dâhil edilmemiştir.

Çizelge 8. İncelenen işletmelerde üreticilerin demografik bazı özellikleri

İşletme sahiplerinin yaşı	45 yaş ve altı	46 yaş ve üzeri				
Toplam kişi sayısı: 109	71	38				
İşletme sahiplerinin eğitim durumu	İlkokul	Ortaokul	Lise ve üzeri			
Toplam kişi sayısı: 109	51	26	32			
Ailede tarımla uğraşan kişi sayısı	1	2	3	4	5 ve üzeri	
Toplam kişi sayısı: 109	3	10	7	48	41	

Çizelge 9. İşletmelerde toprak analizi, tarım sigortası yaptırma ve STK'lara üyelik durumu

	Evet	Hayır
Toprak Analiz	7	102
Tarım Sigortası	11	98
Organik Meyve Üreticileri Birliği	48	61
Tarım Kredi Kooperatifi	77	32

Çizelge 10. İncelenen işletmelerde yıllık tarımsal gelir durumu

İşletme grupları	Yıllık tarımsal gelir (₺)			Toplam
	5.000 ve altı	5.001-10.000	10.001 ve üzeri	
I. Grup	Sayı 8	22	6	36
	% 22,2	61,1	16,7	100
II. Grup	Sayı 12	25	32	69
	% 17,4	36,2	46,4	100
Toplam	Sayı 20	47	38	105
	% 19,1	44,7	36,2	100

p=0.027 Sonuç: p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 11. İncelenen işletmelerde yıllık ceviz üretimi gelir durumu

İşletme grupları	Yıllık ceviz üretimi geliri			Toplam
	2000 ₺ ve altı	2001-5000 ₺ arası	5001 ₺ ve üzeri	
I. Grup	Sayı 23	5	2	30
	% 76,7	16,6	6,7	100
II. Grup	Sayı 4	15	49	68
	% 5,9	22,1	72,0	100
Toplam	Sayı 27	20	51	98
	% 27,5	20,4	52,1	100

p=0.000 Sonuç: p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

İncelenen işletmelerin yıllık ceviz üretiminden sağladıkları geliri: İncelenen işletmelerdeki yıllık ceviz üretiminden sağladıkları gelir durumu Çizelge 11'de incelenmiştir. Çalışmada yıllık ceviz üretiminden sağlanan gelir, 75 ağacın altında ve 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmeleri temsil edebilmek amacıyla 3 farklı gruba bölünmüştür. Birinci grupta (2000 ₺ ve altı) daha çok 75 ağacın altında ceviz sayısına sahip işletmeler temsil edilirken, ikinci grupta (2001–5000 ₺ arası) 75 ağacın altında ve 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmelerin ortalama gelirleri temsil edilmektedir. Son grup (5001 ₺ ve üzeri) daha çok 76 ağacın üzerinde ceviz sayısına sahip işletmeleri temsil etmektedir.

Çizelgeye göre birinci gruptaki işletmelerin %76.7'sinin yıllık ceviz üretimi geliri 2.000 ₺ ve altındadır. İkinci gruptaki işletmelerin ise %72'sinin ceviz üretimi geliri 5.001 ₺ ve üzerindedir. Her iki grubu birlikte değerlendirdiğimizde ise işletmelerin %327.5'nin yıllık ceviz üretimi geliri 2.000 ₺ ve altında, %20.4'ü 2.001–5.000 ₺ arasında, %52.1'i 5.001 ₺ ve üzerindedir. Gruplar arasında yıllık tarımsal gelir durumu açısından istatistiki olarak bir fark bulunmaktadır. Ayrıca birinci grupta 7 ve ikinci grupta 4 işletmenin ceviz geliri bulunmamakta olup bahçeleri tesis döneminde.

Yapılan t testi analizine göre 75 ağaç altında cevizde sahip işletmelerin, ortalama 11.973 ₺ yıllık cevizden gelire sahip oldukları, 75 ağaç üzerinde cevizde sahip işletmelerin ise, ortalama 20.512 ₺ yıllık cevizden gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Bu fark istatistiki açıdan da anlamlıdır. 75 ceviz ağacı altında ve üzerinde ceviz ağacı sayısına sahip işletmelerin yıllık ceviz gelirleri ortalamalarında istatistiki açıdan bir fark bulunmaktadır.

İncelenen işletmelerin ürün bedelini nasıl aldığı: İncelenen işletmelerdeki ürün bedeli ödeme şekli durumu Çizelge 12'de incelenmiştir. Çizelgeye göre birinci gruptaki işletmelerin %93.3'nün ürün bedelini peşin olarak aldığı görülmektedir. İkinci gruptaki işletmelerin %95.6'sının ise ürün bedelini peşin olarak aldığı görülmektedir. Her iki grubu birlikte değerlendirdiğimizde ise işletmelerin %94.9'nun ürün bedelini peşin olarak aldığı görülmektedir. Gruplar arasında ürün bedelinin peşin alınması açısından istatistiki olarak bir fark bulunmaktadır.

Yapılan incelemelerde ürün bedelinin ödenmesinde vadenin en fazla otuz gün olduğu belirlenmiştir.

Üreticilerin ceviz üretimini seçme nedenleri: İncelenen işletmelerin ceviz üretimini seçme nedenleri Çizelge 13'de incelenmiştir. Yapılan incelemelerde üreticilerin %81.7'sinin iyi gelir getirmesi nedeniyle ceviz üretimini seçtikleri, %61.5'nin ceviz üretiminin kolay olmasından dolayı tercih ettikleri, %71.6'sının cevizin kendi yaşadıkları yöre açısından kendi ifadeleriyle "atadan kalma" geleneksel ürün haline geldiği ve %83'nün ise cevizin pazarlama sorununun olmayışından dolayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi alma durumu: İncelenen işletmelerde bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi alma durumu, o işletmenin ceviz üretimi yapmasına etki edebilecek ve dolayısıyla bireylerin uyguladıkları tarım tekniklerini etkileyen önemli bir faktördür. Saha çalışmaları sırasında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlüğü konu uzmanlarının çeşitli tarımsal konularda üreticilere eğitim faaliyetleri yaptıkları gözlemlenmiştir. İncelenen işletmelerde işletmelerinin bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi alma durumu Çizelge 14'de gösterilmiştir.

Birinci gruptaki işletmelerin %32.4'nün bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi aldıkları, %67.6'sının ise bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi almadıkları belirlenmiştir. İkinci gruptaki işletmelerin ise %41.7'sinin bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi aldıkları, %67'sinin ise bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi almadıkları belirlenmiştir. Gruplar arasında bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi alma değişkeni açısından istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Üreticilerin yetiştirdikleri cevizlerin çeşitleri: İncelenen işletmelerde ceviz çeşidi durumu, o işletmenin gelirine etki edebilecek önemli bir faktördür. İncelenen işletmelerde üreticilerin yetiştirdikleri cevizlerin çeşitleri Çizelge 15'de gösterilmiştir.

Birinci gruptaki işletmelerin %86.4'nün yerli çeşitleri kullandıkları, %13.6'sının ise yabancı çeşitleri kullandıkları belirlenmiştir. İkinci gruptaki işletmelerin %81.9'nun yerli çeşitleri kullandıkları, %18.1'nin ise yabancı çeşitleri kullandıkları belirlenmiştir. Gruplar arasında üretim teknikleri konusunda eğitim alma değişkeni açısından istatistiki açıdan anlamlı bir

fark bulunmamaktadır. Ayrıca yabancı çeşitlerin daha çok yeni tesis edilen bahçelerde ve eski bahçelerde de aşılama ile çeşit değiştirme çalışmaları yapıldığı işletmeler ile yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir.

Üreticilerin ceviz yetiştirdikleri alan: İncelenen işletmelerde ceviz yetiştirilen alan durumu Çizelge 16'da gösterilmiştir. Birinci gruptaki işletmelerin %62.1'nin 5 da ve altındaki alanlarda ceviz yetiştirdikleri, %37.9'nun ise 5.1 da ve üzerindeki alanlarda ceviz yetiştirdikleri belirlenmiştir. İkinci gruptaki işletmelerin %11.1'nin 5 da ve altındaki alanlarda ceviz yetiştirdikleri, %88.9'nun ise 5.1 da ve üzerindeki alanlarda ceviz yetiştirdikleri belirlenmiştir. Gruplar arasında üreticilerin ceviz yetiştirdikleri alan açısından istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Üretilen cevizi değerlendirme şekli: İncelenen 109 işletmenin 89 tanesi cevizi pazarlamakta olup geri kalan 20 işletmenin (birinci grupta 1 ve ikinci grupta 3 işletmenin ceviz geliri bulunmamakta olup bahçeleri tesis döneminde) ağaçları verim döneminde olmadığı verime başlayanların ise aile içi tüketimi ancak karşılamakta olduğundan bu 20 işletmede ceviz satışı olmamaktadır. İncelenen işletmelerde, üretilen cevizi değerlendirme şekilleri incelenmiş ve Çizelge 17'de verilmiştir. Çizelgeye göre birinci gruptaki işletmelerin %84.6'sının, cevizi kabuklu olarak değerlendirildiği görülmektedir. İkinci gruptaki işletmelerin ise %88.8'inin cevizi kabuklu olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Her iki grubu birlikte değerlendirildiğinde ise işletmelerin %87.6'sının cevizi kabuklu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Gruplar arasında üretilen cevizi değerlendirme şekli açısından istatistiki olarak bir fark bulunmamaktadır.

Bu noktada üreticilerin cevizi iç olarak değerlendirmemelerinde en önemli etkenin alıcıların bu şekilde talep etmeleri ve üreticilerin cevizi kırmak için yeterli işgücüne sahip olmamalarına bağlanabilir.

Kaman İlçesi ceviz yetiştiriciliği SWOT analizi: SWOT Analizi; Kaman ilçesindeki ceviz üretimimin iyi yerlere ulaşılabilmesinde etkili olacak iç ve dış faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Analiz de toplanan bilgileri iç faktörler ve dış faktörler olmak üzere iki temel kategoride Çizelge 18'de değerlendirilmiştir.

Pazarlama kanalı: İncelenen işletmelerdeki pazarlama kanalları Çizelge 19'da incelenmiştir. Çizelgeye göre birinci gruptaki işletmelerin %57.7'sinin üreticiden direkt tüketiciye ürün sattıkları, ikinci gruptaki işletmelerin ise %85.7'sinin üretici-tüccar (toptancı) pazarlama kanalını kullandıkları belirtilmektedir. Her iki grup birlikte değerlendirildiğinde ise işletmelerin %70.8'inin üretici-tüccar (toptancı) pazarlama kanalını kullandıkları belirlenmiştir. Gruplar arasında pazarlama kanalları açısından istatistiki olarak bir fark bulunmamaktadır.

Çizelge 12. İncelenen işletmelerin ürün bedelini nasıl aldığı

İşletme grupları	Ürün bedeli ödeme şekli		Toplam
	Peşin	Vadeli	
I. Grup	Sayı	28	30
	%	93.3	100
II. Grup	Sayı	65	68
	%	95.6	100
Toplam	Sayı	93	98
	%	94.9	100

p=0.029 Sonuç: p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 13. İncelenen işletmelerde üreticilerin ceviz üretimini seçme nedenleri

Ceviz üretimini seçme nedenleri	Sayı	Yüzde
İyi gelir getirmesi	89	81.7
Üretimi kolay	67	61.5
Pazarlama sorununun olmayışı	83	76.1
Arazinin ceviz için elverişli olması	56	51.4
Geleneksel ürünün haline geldiği için	78	71.6
Yayım faaliyetleri	4	3.7
Tarımsal desteklemeler	9	8.3

Çizelge 14. Bahçe tesisi yaparken eğitim/bilgi alma durumu

İşletme grupları	Bahçe tesisi yaparken eğitim / Bilgi alma durumu		Toplam
	Eğitim aldı	Eğitim almadı	
I. Grup	Sayı	12	37
	%	32.4	100
II. Grup	Sayı	30	72
	%	41.7	100
Toplam	Sayı	42	109
	%	41.3	100

p=0.525 Sonuç: p>0.05 düzeyinde anlamsızdır.

Çizelge 15. Üreticilerin yetiştirdikleri cevizlerin çeşitleri

İşletme grupları	Ceviz çeşidi		Toplam
	Yerli	Yabancı	
I. Grup	Sayı	32	37
	%	86.4	100
II. Grup	Sayı	59	72
	%	81.9	100
Toplam	Sayı	87	109
	%	79.8	100

p=0.127 Sonuç: p>0.05 düzeyinde anlamsızdır.

Çizelge 16. Üreticilerin ceviz yetiştirdikleri alan

İşletme grupları	Ceviz yetiştirilen alan		Toplam
		5 da altı	5.1 da ve üstü
I. Grup	Sayı	23	14
	%	62.1	37.9
II. Grup	Sayı	8	64
	%	11.1	88.9
Toplam	Sayı	31	78
	%	28.4	71.6

p=0.000 Sonuç: p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 17. İncelenen işletmelerde üretilen cevizi değerlendirme şekli

İşletme grupları	Üretilen cevizi değerlendirme şekli		Toplam
		Kabuklu	İç
I. Grup	Sayı	32	4
	%	88.9	11.1
II. Grup	Sayı	55	7
	%	88.7	11.3
Toplam	Sayı	87	11
	%	88.8	11.2

p=0.325 Sonuç: p>0.05 düzeyinde anlamsızdır.

Çizelge 18. Kırşehir İli Kaman İlçesine ait ceviz yetiştiriciliği SWOT analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
1. İklim şartlarının ceviz yetiştiriciliğine uygun olması 2. Kaman'da ceviz ağacı sayısının ve kapama ceviz bahçesinin giderek artması 3. Çiftçiler tarafından bilinen geleneksel bir ürün olması 4. Kaman Cevizinin yerel pazarda bir marka olması 5. Üretimi kolay ve işçilik az olması 6. Kaman Cevizine Coğrafi İşaret Sertifikasının alınmış olması 7. Pazarlama sorununun olmayışı 8. Büyük şehirlerde yerel tat olarak bilinirliğinin olması	1. Geleneksel yetiştiricilik yöntemlerinin hâkim olması 2. Dağınık ağaç sayısının oldukça fazla olması 3. Ağaçların genelde yaşlı olması 4. Yerli çeşitlerin veriminin düşük olması 5. Yetiştiricilerin yaş ortalamasının yüksek olması ve yeniliği benimsemede direnç göstermeleri 6. Çiftçiler ceviz üretimini işletmenin ana üretim faaliyeti olarak görmemesi
Fırsatlar	Tehditler
1. Kaman'da ceviz pazarlama ağının kurulmuş olması 2. Alternatif pazarlama seçeneklerinin olması 3. Yoğun girdi kullanılmaması 4. Genç ve dinamik yayım personelinin varlığı 5. Örgütlenmenin sağlanmış olması 6. Kaman'da ceviz paketleme tesislerinin varlığı 7. Kurumsal yapılanmanın bölge için yeterli olması 8. Organik Meyve Üreticileri Birliğinin kurulması 9. Yöre için uygun çeşit denemelerinin yapılmış olması 10. Ar-GE çalışmalarının yapıyor olması 11. GTHB desteklemeleri 12. Ceviz ağacının kesilmesinin izne tabi olması	1. İklimsel faktörler (don, dolu, kuraklık, aşırı yağış, aşırı sıcaklar vb.) 2. Hastalık ve zararlılar 3. Mobilya ve kereste sektörünün hammadde talebi 4. İthal cevizlerin fiyat avantajı 5. Alternatif ürünlerin baskısı (diğer meyve türleri)

Çizelge 19. İncelenen işletmelerde pazarlama kanalı

İşletme grupları	Pazarlama kanalı				Toplam
		Üretici tüketicisi	Üretici tüccar (toptancı)	Üretici kooperatif	Üretici perakendeci
I. Grup	Sayı	15	9	2	
	%	57.7	34.6	7.7	
II. Grup	Sayı	6	54	3	
	%	9.5	85.7	4.8	
Toplam	Sayı	21	63	5	
	%	23.6	70.8	5.6	

p=0.027 Sonuç: p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ceviz yetiştiriciliği alansal olarak ve ağaç sayısı bakımından dünyada önemli bir yere sahiptir. Ancak, son yıllarda gerek alansal ve gerekse ağaç sayısı bakımından yeni bir gelişme görülmemekte ve bir durağanlaşma yaşanmaktadır. Üretim açısından Çin, ABD ve İran'dan sonra gelen Türkiye, verim açısından bazı önemli ceviz üreticisi ülkelerin gerisinde

bulunmaktadır. Geneldeki bu durum araştırma alanında da görülmektedir.

Bugüne kadar ceviz üretiminin geliştirilmesi için yapılan birçok projeden, ülkemizde ceviz yetiştiriciliğinde yeterli ulusal politikalar oluşturulmadığı için, istenilen sonuçlar alınamamıştır.

Ülkemizde ceviz üretimi ve pazarlanması halen rasyonel biçimde ele alınmamış bir konu olarak karşımızdadır. Önemli üretici ülkelerin üretim alt yapıları, üretici örgütleri ve pazarlama organizasyonları ile karşılaştırma yapıldığında çok önemli bilgi, organizasyon ve strateji eksikliklerimizin olduğu ortadadır. Ürünün daha geniş piyasalara tanıtılması ve pazarlanması amacıyla yukarıda verilen bilgiler ışığında aşağıdaki tavsiyelerin dikkate alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'deki ceviz yetiştiriciliğinde yaygın olarak kullanılan çeşitlerin değişik ekolojik koşullara adaptasyon yetenekleri tam olarak saptanmış değildir. Adaptasyon çalışmaları

yapılmadan dağıtılan yüz binlerce fidanların birçoğu daha ilk yıllarında veya ileriki yıllarda özellikle ilkbahar geç donları ile sonbahar erken donlarından zarar görmektedirler. Sulama, gübreleme, budama, hastalık ve zararlılara karşı mücadele, derim ve derim sonrası gibi konulardaki bilgi eksikliği ve uygulamaların ihmal edilmesi günümüzde çok ciddi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Ceviz üretim miktarının artırılmasına yönelik teşvik çalışmaları ile birlikte, ulusal ve global piyasalarda pazarlama ve dağıtım faaliyetlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bölgesel bir ürün olarak Kaman cevizi için pazarlama karmasının oluşturulmasından uygulanmasına kadarki tüm aşamalarda hedef pazar ile ilgili tespitler çok iyi irdelenmeli ve pazarlama süreçleri bu çerçevede hazırlanmalıdır.

Cevizlerin insan ve çevre sağlığına en az zararlı üretildiği güvencesini sağlayan organik, Globalgap sertifikalı yetiştirilme olanakları irdelenmelidir. Ceviz üreticileri ve kapama bahçe sahipleri üretim konusunda teknik bilgi eksikliği yaşamaktadırlar. Kurumsal mekanizmalarla teknik destek sağlanmalı ve bilgi eksiklikleri giderilmelidir. Dünya ülkelerinin üretimleri ve gelişmeleri takip edilmeli, ülkemiz adına stratejiler belirlenmeli ve pazarlama için hedef ülkeler saptanmalıdır. Özellikle yerel ürünlerin olmak üzere cevizlerin ambalaj ve pazarlama şartlarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Vakumlu ambalajlar, özel kutular ve özel ambalajlarda özel ceviz ürünleri gibi teknikler geliştirilmelidir. Artan üretime bağlı olarak ürün standartları ve ürün işleme sanayinin standartları yükseltilmelidir.

Ürünlerin pazar payının artırılması için müşterilere gerekli bilgiler sunulmalı bölgesel ürünlerin kalitesi ve sağlığa faydalı yağ ve aromatik özellikleri araştırmalarla belirlenerek, reklamlar başta olmak üzere farklı vasıtalarla tüketicilere duyurulmalıdır.

Yeteri sayıda kapama ceviz bahçelerinin olmaması, çöğürlerin çok sık dikilmesi, fidancılık yapılan arazilerin çoğunun sert rüzgârlara açık kalması ile fidanlarda oluşan şekil bozukluğu, fidanların söküm aşamasında köklerinin zarar görmesi ve yeterli miktarda saçak kök kalmaması da ceviz üretimini olumsuz etkilemektedir.

Kalite ve verimin artırılması için ceviz sadece orman ağacı olarak değerlendirilmemeli, diğer

meyvelerde olduğu gibi ceviz kapama bahçeleri kurulmalı, ceviz ormanları oluşturulmalıdır. Yalnız çiftçiler tarafından değil; kamu kuruluşları ile işbirliği yapılarak tahsis yoluyla ceviz bahçeleri yapılmalıdır. Amaca uygun tohum ve anaç damızlıklarının kurulması ve kullanılması, ceviz üretiminde artış sağlamak için ağaç sayısı ve kapama ceviz bahçelerinin sayısını artırmak gereklidir.

Kaman İlçesi'nde ceviz üretim faaliyetlerinin ve ilçe ekonomisine katkısının artırılması açısından;

a) Ülkemizin ve Kaman ilçesi gibi belli ceviz üretim bölgelerinin üretimlerinin önemli olduğu, doğal güzellikleri ile birlikte vurgulanmalı ve olumlu bir hava yaratılmalıdır,

b) Ceviz pazarlamasında sadece yurtiçi tüketicinin dikkate alınması da ihracatı olumsuz etkilemektedir. Pazarlama birlikleri kurularak, yurtdışı pazarlama kolaylaştırılmalıdır. Ayrıca üretici birlikleri kurulmalı ve üretici özendirilmelidir,

c) Uzun yıllardan bu yana ceviz yetiştiriciliği konusunda özel ve kamu kurumlarının desteği olmasına rağmen, özellikle ekolojik isteklere dikkat edilmeden ya da adaptasyon çalışmaları tamamlanmadan yaygınlaşan bahçeler nedeniyle ceviz üretimi yeterli kalite ulaşamamıştır. Bu konuda ceviz üreticilerinin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi son derece önemlidir,

d) Ürün kalitesini çok etkileyen hasat zamanı konusunda üreticilerin yeterli bilince sahip olmadığı görülmektedir. Bu konuda hasat zamanları üreticiyle koordineli bir şekilde tespit edilerek çiftçi bilinçlendirilmelidir,

e) Özellikle makineli kabuk soyma işlemi, üreticiler açısından sorun oluşturan işçilik ihtiyacını ortadan kaldıracığından, bu konu desteklemeler kapsamında değerlendirilmelidir,

f) Ceviz yetiştiriciliği için talebin ve ceviz ithalatının artmasına rağmen, ekonomik anlamda mikro düzeyde araştırmalar son derece sınırlıdır. Konu ile ilgili ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır,

g) Geçmişte yaşanan çeşit kargaşasının önüne geçilebilmesi amacıyla sertifikalı ceviz fidanı üretiminde çeşitlerin ekolojik isteklerinin de uzmanlarınca tanımlanmış olması ve fidan firmalarının bu konuda da izlenmesi gerekmektedir.

İncelenen işletmelerde işletme sahiplerinin %65'nin 49 yaş ve altında olduğu, yapılan gözlemlerde ve anket verilerinde işletme sahiplerinin yaş ortalamasının kısmen yüksek olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerin %97'sinin Ziraat Odasına üye olduğu, %70'nin Tarım Kredi Kooperatifine üye olduğu, %44'nün ise Organik Meyve Üreticileri Birliğine üye olduğu belirlenmiştir. Organik Meyve Üreticileri Birliği'nin ilçeye önemli katkılarının olduğu ve örgütlenme sorununun olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum pazarlamada tüketici lehine önemli avantajlar sağlamaktadır.

İncelenen 109 işletmenin %6.4'nün toprak analizi, %10.1'nin de tarım sigortası yaptırdığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı üzere toprak analizi ve tarım sigortası yaptırma oranları oldukça düşüktür.

Yapılan çalışmada, üreticilerin %24.9'nun iyi gelir getirmesi nedeniyle ceviz üretimini seçtikleri, %13'nün ceviz üretiminin kolay olmasından dolayı tercih ettikleri, %33.6'sının cevizin pazarlama sorununun olmayışından dolayı tercih ettikleri, %27.9'nun ise Kaman cevizinin hem yurt içinde hem de yurt dışında geleneksel ve marka ürün haline gelmesi nedeniyle tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu noktada ürün bedelinin peşin alındığı da önemli bir faktör olarak düşünülmektedir. İşletmelerin %88.6'sı sattıkları cevizin bedelini peşin olarak almaktadır. Vadeli verenler ise otuz gün içerisinde cevizin bedelini almaktadırlar.

İşletmelerde üretimde karşılaşılan problemleri değerlendirildiğinde işletmelerin, %69.1'inin teknik bilgi eksikliği olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bu eksikliğin giderilmesi konusunda büyük görevler düşmektedir.

İncelenen işletmelerin %60.7'si ceviz fidanlarının temin edildiği kaynak olarak kendi üretimi ve mevcut ağaçlarını aşılayarak sağladığı, %40.3'nün ise aşı ceviz fidanını dışarıdan satın aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmada fidan temininde herhangi bir sorunlar karşılaşılmadığı, istenilen nitelikte fidanın üreticiler tarafından temin edilebildiği tespit edilmiştir. Üreticiler fidan temin etme davranışlarını kişisel tercih olarak değerlendirmektedir.

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin bahçelerindeki cevizlerin %79.8'inin yerli çeşitleri, %20.2'sinin ise yabancı çeşitler oldukları belirlenmiştir. Yapılan çalışmada yeni tesis edilen bahçelerde özellikle yabancı çeşitlerin tercih edildiği gözlenmiştir.

Şekil 3. Kaman 1 ve Kaman 5 ceviz fidanları

Şekil 4. Ceviz fidanı yetiştirilen seralardan bir görüntü (Kaman)

Şekil 5. Genç ceviz fidanlarından oluşan ceviz bahçesi (Kaman)

Şekil 6. Olgun ceviz ağaçlarından oluşan ceviz bahçesi (Kaman)

Şekil 7. Kaman'da bağ ve bahçe kenarlarına dikilmiş ceviz ağaçları

İncelenen işletmelerde, üretilen cevizi değerlendirme şekilleri incelenmiş işletmelerin %87.36'sının cevizi kabuklu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Üreticilerin cevizi iç olarak değerlendirmemelerinde en önemli etkenin alıcıların bu şekilde talep etmeleri ve üreticilerin cevizi kırmak için yeterli işgücüne sahip olmamalarına bağlanabilir.

Araştırma bulguları yukarıda özetlenmiştir. Bu bilgiler ışığında Kaman ceviz yetiştiriciliği için çeşitli öneriler sıralanmıştır.

- Öncelikle ilgili kamu kurumları tarafından Kaman'da arazi kullanım kabiliyetlerine ceviz yetiştirilecek öncelikli alanlar belirlenmelidir. Bu alanların gerek coğrafi ve iklimsel üstünlükler gerekse çeşitlerin üstünlükleri en iyi şekilde değerlendirilmelidir.

- Bu alanlarda ceviz yetiştiriciliği çeşitli destekleme mekanizmalarıyla özendirilmelidir. Bu destekleme mekanizmalarında genç çiftçiler öncelikli olarak ayrıca değerlendirilmelidir.

- Yerli çeşitlerin verimsizliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmakta olup bunun için ilgili kamu kurumları bir çalışma başlatarak mevcut

ağaçların çeşitleri verimli çeşitlere dönüştürülmelidir.

- Araştırma bulgularında yer alan eğitim ve bilgi eksikliği konusunda bölgedeki kamu yayım elemanları etkin bir şekilde kullanılarak bu eksiklik giderilmelidir.

- Yayım personeli tarafından yeni tesis edilecek bahçelere çeşit önerileri araştırma bulguları doğrultusunda yapılmalıdır. Bu konuda literatürde bir eksikli gözlenirse araştırma kuruluşlarıyla ortaklaşa projeler yürütülmelidir.

- Araştırma bulgularında üreticilerin toprak analizi ve tarım sigortası yaptırma oranları oldukça düşük çıkmıştır. Bu konuda da ilgili kurumlar tarafından farkındalık faaliyetleri yapılmalıdır.

- Kaman'da ceviz konusunda herhangi bir farkındalık faaliyetinin yapılmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Cevizin pazarlama sorunun olmaması ve oldukça karlı bir ürün olmasından dolayı ekstra bir tanıtım veya reklam faaliyetine gerek duyulmamıştır. Ancak Kaman cevizi'nin yöresel bir marka olması için kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından farkındalık faaliyetleri yapılmalıdır. Bu faaliyetler ceviz festivalleri, hasat şenlikleri, basılı, görsel ve işitsel yayınlar, ilçe merkezinde ceviz temsili alanların oluşturulması vb. şeklinde sıralanabilir.

KAYNAKLAR

1. Açıl, F. ve R. Demirci, 1984. Tarım Ekonomisi. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:880, Ders Kitabı, No:245, 352s, Ankara.*
2. Adıman, M., 2013. Tokat İli Niksar İlçesi Ceviz Bahçelerinin Mineral Beslenme Durumlarının Belirlenmesi. *Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.*
3. Akça, Y., 2001. Türkiye Ceviz Yetiştiriciliği'ne Genel Bakış. *Türkiye I. Ulusal Ceviz Sempozyumu, 5-8 Eylül 2001, Tokat.*
4. Akça, Y., 2009. Ceviz Yetiştiriciliği. *Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Anıt Matbaası, Ankara. s:73-77, 327-336*
5. Amaral, J. S., R. M. Seabra ve P. B. Andrade, 2004. Phenolic Profile in the Quality Control of Walnut (*Juglans regia* L.) Leaves. *Food Chem* 2004;88: 373-79.

6. Anonim, 2015, (<http://www.istatistikanaliz.com/t-testi.asp>) (Erişim Tarihi: 11.07.2016)
7. FAO, 2016. (<http://faostat3.fao.org/download/q/qc/e>) (Erişim Tarihi: 01.07.2016)
8. Ferhatoglu, Y., 2001. Ceviz Yetistirciligi. *Tarım ve Köyisleri Bakanlığı Yayınları, 1*
9. Kaptan, S., 1993. Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. *Ankara*.
10. Hennicke, L., 2007. Chile Tree Nuts Annual 2007. USDA Foreign Agricultural Service GAIN Report, GAIN Report Number: CI7022, Global Agriculture Information Network, (<http://www.fas.usda.gov/gainfiles/200809/146295817.pdf>) (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
11. International Nood ve Dried Fruit (INC), Global Statistical Review 2007–2012 (https://www.nutfruit.org/glob-stat-review-2011-2012_70816.pdf) (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
12. Kargacier, O., 2001. Türkiye’de ve Dünyada Ceviz Üretim Trendi ve Projeksiyonlar. *Türkiye I. Ulusal Ceviz Sempozyumu, Tokat 5–8 Eylül 2001, Bildiriler Kitabı s:315–321*.
13. Mcgranahan, G. and C. Leslie, 1990. Walnuts. In: *Genetic Resources of Temperate Fruit and Nut Crops*, Ed: James N. Moore ve James R. Ballington Jr., *Acta Horticulturae* 290, Published by ISHS, 2–19, p:907–953.
14. Pollack, S. ve A. Perez, 2008. Fruit and Tree Nuts Situation and Outlook Yearbook FTS–2008. Economic Research Service, USDA, (<http://www.ers.usda.gov/publications/fts/yearbook08/fts2008.pdf>) (Erişim Tarihi: 10.03.2016).
15. Sarigedik, A. Ünal, 2007. Turkey Tree Nuts Annual 2007, USDA Foreign Agricultural Service GAIN Report, GAIN Report Number: TU7060, Global Agriculture Information Network, (<http://www.fas.usda.gov/gainfiles/200711/146292868.pdf>) (Erişim Tarihi: 16.06.2016).
16. Sarigedik, A. Ünal, 2008. Turkey Tree Nuts Semi Annual 2008. USDA Foreign Agricultural Service GAIN Report, GAIN Report Number: TU8007, Global Agriculture Information Network, (<http://www.fas.usda.gov/gainfiles/200803/146293834.pdf>) (Erişim Tarihi: 18.06.2016).
17. Sen, S. M., A. Kazankaya, T. Yarılgac ve A. Dogan, 2006. Bahçeden Mutfağa Ceviz. *Maji Yayınları (1):233*.
18. Tosun, İ., M. E. Akçay, V. Erdoğan, C. Hantaş, S. Soyergün ve F. G. Çelikel, 2008. Ceviz Yetiştiriciliği. *Yalova Atatürk Merkez Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Yayını, Yalova. 2 s.*
19. TÜİK, 2016. (<https://biruni.tuik.gov.tr/bitki-selapp/bitkisel.zul>) (Erişim Tarihi:01.03.2016)
20. TÜİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu Bitkisel Üretim İstatistikleri, (<http://www.tuik.gov.tr/bitki-selapp/bitkisel.zul>) (Erişim Tarihi: 20.06.2016).
21. TÜİK, 2015. Türkiye İstatistik Kurumu Ceviz Üretim İstatistikleri. (http://www.tuik.gov.tr/precelge.do?alt_id=1001) (Erişim Tarihi: 25.06.2016).
22. Walnuts, 2009. (<http://www.walnuts.org/pdfs/health/scientificsummary.pdf>) (Erişim Tarihi: 25.06.2016).
23. (<http://www.kamantso.org.tr/kaman-cevizi-m-kaman-62.html>) (Erişim Tarihi: 25.06.2016).
24. (<http://www.kirsehir.gov.tr>) (Erişim Tarihi: 17.07.2016).
25. (<http://www.e-cografya.org/index.php/bilgi-dagarc-g/697-is-k>) (Erişim Tarihi: 25.06.2016).
26. (<http://www.e-cografya.org/index.php/bilgi-dagarc-g/697-is-k>) (Erişim Tarihi: 2015).
27. (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitki-selapp/bitkisel.zul>), (Erişim Tarihi: 2015).
28. OGM, 2012. Ceviz Eylem Planı 2012–2016. (<https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/yayinlar/ceviz%20eylem%20planı.pdf>) *Orman Genel Müdürlüğü s:20–22*.
29. Budak, Y., 2010. Ceviz Yetiştiriciliği. *Samsun İl Tarım Müdürlüğü. s:1–4, 11–12*.